

KS. ZBIGNIEW GMURCZYK

**DOM KSIĘŻY EMERYTÓW W CIECHOCINKU
ZA CZASÓW BISKUPA ANTONIEGO PAWŁOWSKIEGO
(1951–1968)**

Początkowo nieliczni księża, którzy doczekali starości, zazwyczaj spędzali ostatnia lata życia na swoich parafiach, jako że funkcja proboszcza była dożywotnia. Księża emerytów z punktu widzenia prawnego nie było, a faktycznie księżmi nie mogącymi pracować nikt się nie zajmował. Na początku XVII w. przy kościele św. Stanisława we Włocławku był jakiś dom dla księży emerytów, ale potem podupadł i faktycznie przestał funkcjonować.

Formalnie dom dla księży emerytów powstał w diecezji kujawsko-kaliskiej (włocławskiej) dopiero w 1921 r. jako Dom Księża Emerytów w dworku „Pod Orłem” w Ciechocinku. Po II wojnie światowej wymagał on gruntownego remontu, dlatego należało na ten cel przeznaczyć odpowiednie fundusze. Wobec tego na pierwszym powojennym walnym zebraniu Bratniej Pomocy Duchowieństwa Rzymsko-Katolickiego Diecezji Włocławskiej 16 grudnia 1947 r. zdecydowano – według projektu ks. Tadeusza Matuszewskiego – obciążyć kosztami remontu domu także Związek Diecezjalny Caritas¹. Opiekę nad księżmi powierzono siostrze ze Zgromadzenia Wspólnej Pracy od Niepokalanej Maryi, natomiast kierownictwo nad Domem – ks. Serafinowi Opałce², proboszczowi ciechocińskiemu w latach 1948–1960³.

Poświęcenia i otwarcia odbudowanego Domu Księża Emerytów Diecezji Włocławskiej dokonał bp Karol Radoński 9 listopada 1948 r.⁴ Zarząd nad Domem Księża Emerytów sprawowała Bratnia Pomoc, i na ręce jej prezesa, ks. Jana P. Grajnera, służyły wnioski o przydzielenie miejsca w Domu. Ona także ze składek wpłacanych przez swych członków utrzymywała Dom, a ponadto wypłacała ze swej kasy zasiłki dla księży emerytów⁵. Wszystkie te sprawy regulował przedwojenny statut z 1938 r.⁶

Biskup Antoni Pawłowski sprawę Domu Księża Emerytów uważał, jak sam pisał, za bardzo ważną: „Myśl o starości każdego kapłana

w Diecezji, czy też o przedwczesnej utracie sił i niezdolności do ciężkiej i bardzo odpowiedzialnej – szczególnie w obecnych warunkach – pracy duszpasterskiej w terenie, oraz inne jeszcze, bardzo aktualne obecnie, okoliczności wymagają od Nas większej troski o Dom Księży Emerytów w Ciechocinku”⁷.

W niecały rok po przyjsciu do diecezji do jego rąk trafił list od ośmiu kapłanów, wyrażających swe zaniepokojenie słabym zainteresowaniem wśród samych księży emerytów możliwością zamieszkania w Ciechocinku. Według nich było to spowodowane nieprzygotowaniem budynku do zamierzonego celu (zajmowany przez kuracjuszy świeckich, w tym i dzieci, nie mógł dać odpowiedniego klimatu starszym kapłanom) oraz brakiem adekwatnej opieki higienicznej⁸. Taka sytuacja wynikała prawdopodobnie z powodu kłopotów finansowych Domu: dla podreperowania jego budżetu przyjmowano w nim i ludzi świeckich. Chyba dlatego w roku następnym Diecezjalna Komisja Gospodarcza wydała zarządzenie, by w Domu Księży Emerytów byli przyjmowani tylko kapłani – w miarę wolnych miejsc również i pozadiecezjalni⁹, a pod koniec roku biskup ordynariusz powołał Komisję do zbadania spraw gospodarczo-finansowych Domu w Ciechocinku¹⁰.

Prace powyższej Komisji weszły w zakres corocznych zabiegów, by Dom Księży Emerytów funkcjonował prawidłowo: miała zbierać się pod koniec każdego roku, by na bieżąco rozliczyć okres kuracyjny. W 1955 r. Komisja pod przewodnictwem ks. Zygmunta Przyjemskiego dostrzegła złą gospodarkę finansową Domu (zwiększony obrót w okresie kuracyjnym nie przynosił wzrostu dochodów) i nieprawidłowości w prowadzeniu księgowości, którą zajmowały się siostry Wspólnej Pracy¹¹. Aby zapobiec na przyszłość takim nieprawidłowościom, Referat Finansowy Kurii 24 lutego 1956 r. nakazał księdzu proboszczowi comiesięczne przedstawianie odpowiednich zestawień przychodów i rozchodów w kurii¹². Komisja Rewizyjna Domu Księży Emerytów pod przewodnictwem ks. Grajnera przeniosła termin swych obrad na początek roku, by móc przygotować budynek do użytkowania przed okresem kuracyjnym. Na posiedzeniu 3 kwietnia 1956 r., oprócz dostrzeżenia niezbędnych prac remontowych, jej członkowie zauważyli konieczność reorganizacji personalnej w administracji Domu¹³. Już po roku od wprowadzonych zmian Komisja stwierdziła, że „kierownictwo Domu wywiązuje się należycie ze swego zadania”¹⁴. Opinia ta nie dziwi, zważywszy na fakt szybkiej realizacji przez ks. S. Opałkę postulatów zawartych w omawianych protokołach z posiedzeń Komisji. Wśród wniosków z 5 lutego 1957 r. znajduje się dezyderat, aby „stopniowo uzupełniać umeblowanie Domu oraz sprawić do kaplicy ołtarz” – na co

ksiądz dyrektor natychmiast odpowiedział erylowaniem drogi krzyżowej i sprawieniem ołtarza do kaplicy¹⁵.

W 1956 r. bp A. Pawłowski powołał także inną komisję: dla zbadania stanu technicznego Domu Księży Emerytów. Wynikiem jej oględzin było zatwierdzenie wielu prac remontowych eksploatowanego od ośmiu lat budynku¹⁶.

Opieka nad kapłanami schorowanymi i w podeszłym wieku nie należała nigdy do łatwych obowiązków. Wywiązywania się z tego zadania nie ułatwiał fakt, iż Domem Księży Emerytów zarządzał każdorazowo proboszcz parafii w Ciechocinku, często pełniący także funkcję dziekana dekanatu nieszawskiego, co musiało prowadzić do zaniedbań w administracji Domu, na które niejednokrotnie wskazywali pensjonariusze¹⁷.

Nielatwą sprawą był przydział miejsc w placówce. Z powodu strat wojennych w całej Polsce brakowało mieszkań dla kapłanów seniorów; do Kurii Włocławskiej sływały podania o miejsce w Domu Księży Emerytów z różnych diecezji¹⁸. Dla wielu kapłanów – nie tylko z diecezji włocławskiej – Dom w Ciechocinku był miejscem wakacyjnego odpoczynku¹⁹. Na podkreślenie zasługuje w tym miejscu ofiarna praca siostr Wspólnej Pracy od Niepokalanej Maryi na rzecz księży emerytów. Przez długi czas była ona słabo wynagradzana; nie było również opłacane ich ubezpieczenie²⁰.

Z powodu liczego przepływu przez kurort w Ciechocinku duchowieństwa spoza diecezji włocławskiej, a także dla podniesienia rangi Domu Księży Emerytów i polepszenia jego statusu społecznego bp A. Pawłowski w 1958 r. zabiegał w Ministerstwie Gospodarki Komunalnej, aby Domowi wraz z plebanią nadać charakter ogólnopolski. Państwowe Uzdrowisko w Ciechocinku nie chciało bowiem świadczyć usług kuracyjnych chorym księżom z terenu całej Polski²¹. W obliczu przymiarek upaństwowienia Domu przez władze komunistyczne Diecezjalna Rada Gospodarcza skierowała do emerytów przebywających na parafiach propozycję zamieszkania w Ciechocinku, aby zapełnić puste pokoje, które służyły do tej pory tylko w sezonie kuracyjnym²². Żeby zachęcić emerytowanych kapłanów do zajmowania mieszkań w pierwszej kolejności w willi „Pod Orłem”, bp A. Pawłowski powołał komisję pod przewodnictwem ks. Franciszka Cieślaka, mającą na celu uatrakcyjnienie Domu Emerytów w Ciechocinku. Wśród projektów znalazł się i argument finansowy: podwoić świadczenie wypłacane księżom emerytom ciechocińskim, w porównaniu do pensji kapłanów rezydujących przy parafiach w diecezji²³.

Ciągłość finansowa była zawsze wielkim problemem, z którym radzono sobie w różny sposób. Gdy na początku 1959 r. zabrakło bieżących fundu-

szy na ulepszenie Domu i przygotowanie go do przyjęcia większej liczby podopiecznych, Kuria zarządziła, aby zaległe składki wikariuszy zostały zapłacone przez ich proboszczów z wikariuszowskich dochodów²⁴. Do takiego sposobu załatwienia sprawy zaległości wikariuszy w kurialnych opłatach często się odwoływano za czasów bp. A. Pawłowskiego²⁵.

W celu usprawnienia działalności Bratniej Pomocy Kapłańskiej Diecezji Włocławskiej, której administracyjnie podlegał Dom Księża Emerytów w Ciechocinku, w 1960 r. przystąpiono do ułożenia nowego statutu tej organizacji, ponieważ wciąż opierała ona swoje funkcjonowanie na statucie przedwojennym. Nowe projekty oparto na wzorcu zaczerpniętym z nowo utworzonego i – co ważniejsze – zatwierdzonego przez władze państwowe-regulaminu Wzajemnej Pomocy Kapłanów Archidiecezji Gnieźnieńskiej²⁶. Liczne projekty i uwagi oraz poprawki do tychże projektów świadczą o wadze, jaką kurialiści przykładali do powstającego statutu²⁷.

Tworzeniu nowego statutu towarzyszyły zawirowania związane z probostwem w Ciechocinku. Dotychczasowy proboszcz ks. S. Opałko ze względu na szeroko zakrojone zaangażowanie duszpasterskie w parafię i obronę Domu Księża Emerytów przed ograniczeniami ze strony administracji państwowej ściągnął na siebie nieprzychylność pracowników tej ostatniej i dla dobra omawianej placówki musiał przejść na inne probostwo (choć i to nie obyło się bez komplikacji: nie chciano zatwierdzić jego kandydatury na trzech proponowanych przez Kurię placówkach)²⁸. Dnia 7 czerwca 1960 r. nowym proboszczem parafii w Ciechocinku i dyrektorem Domu Księża Emerytów został mianowany ks. Franciszek Cieślak²⁹.

Nowy rządca Domu Księża Emerytów w Ciechocinku z zapałem podjął się opieki nad podległymi mu kapłanami seniorami oraz willą „Pod Orłem”. A oprócz tej pracy pełnił obowiązki proboszcza ciechocińskiej parafii i dziekana dekanatu nieszawskiego. O ogromie tych zadań świadczy fakt, iż w samym tylko sezonie letnim w 1960 r. przez Ciechocinek przewinęło się 148 kapłanów (w dwóch domach kuracyjnych przebywało 112 kapłanów z 20 diecezji³⁰ i 7 braci zakonnych, w trzech domach sióstr – 24 kapłanów, w kwaterach prywatnych – 11, a w sanatorium – 1 kapelan wojskowy). Doszło nawet do tego, że wobec braku wolnych miejsc kilku księży wyjechało z kurortu, a niektórzy mieszkali na korytarzu³¹.

Po objęciu zarządzania Domem w Ciechocinku przez nowego administratora, sprawy kapłanów przechodzących na emeryturę obrały w diecezji nowy kierunek. Dnia 12 września 1960 r. bp A. Pawłowski zatwierdził nowy statut Funduszu Wzajemnej Pomocy Kapłańskiej Diecezji Włocławskiej, a na początku następnego miesiąca powołał pięcioosobową komisję dla

kierowania sprawami emerytalnymi i zasiłkowymi duchowieństwa, której przewodniczył ks. F. Cieślak³².

Aby uatrakcyjnić willę „Pod Orłem” dla księży seniorów, we wrześniu 1960 r. dyrektor przystąpił do przygotowania trzech nowych mieszkań³³. Urządzenie nowych mieszkań miało doprowadzić do wypełnienia całej dostępnej w domu przestrzeni kapłanami emerytami, aby przeciwstawić się zakusom władz administracyjnych chcących przejąć Dom Księża Emerytów wraz z plebanią w Ciechocinku na własność państwa³⁴. Obawiano się bowiem powtórki sytuacji sprzed dziesięciu lat, kiedy to po remoncie willi „Pod Orłem” – zagrażało jej zagarnięcie przez państwo³⁵.

Skoro nie udało się władzom zająć Domu wraz z plebanią jako pusto- stanów, obrano inny sposób przejęcia władzy nad Domem Księża Emerytów. Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Ciechocinku od 1961 r. zaszeregowało placówkę do kategorii prywatnego zbiorowego zakwaterowania i dzięki temu nałożyło na nią zwiększony podatek komunalny³⁶. Chodziło o to, aby wymusić zarejestrowanie Domu, co zmniejszyłoby podatek, ale władze zyskałyby wgląd w zarządzanie placówką i mogłyby wpływać na skład osobowy Domu Księża Emerytów³⁷. Innym przejawem utrudnień w funkcjonowaniu Domu stało się wstrzymanie przydziału opału w 1963 r. Znow warunkiem uzyskania przydziału było zarejestrowanie Domu u władz administracyjnych, aby mogły zweryfikować zapotrzebowanie³⁸. Takie postępowanie nie dziwi, gdyż szeroki wgląd w wewnętrzne sprawy Kościoła władze PRL chciały osiągnąć w podobny sposób także w dziedzinie nauczania przez rejestrowanie punktów katechetycznych czy wizytacje, przeprowadzane w seminariach³⁹. Administrator Domu Księża Emerytów w Ciechocinku musiał składać wiele odwołań i zażaleń w związku z wygórowanym podatkiem⁴⁰, a nawet osobiście interweniował w odpowiednich ministerstwach w Warszawie⁴¹. Na rezultaty tych zabiegów trzeba było czekać dwa lata: oczywiście, żadnych odwołań nie uwzględniono⁴².

Oprócz tych zewnętrznych trudności, stale narastającym problemem były zaniedbania duchowieństwa w dokonywaniu wpłat na utrzymanie Domu Księża Emerytów. W obliczu braku pieniędzy na zakupy związane z przygotowaniem do zimy, w milenijnym 1966 r. ks. F. Cieślak skierował do władz diecezji specjalny apel w tej sprawie⁴³. Jesienią 1966 r. z bieżącymi składkami zalegało 233 księży, w tym 21 kapłanów nie zapłaciło składek za lata wcześniejsze⁴⁴. Ksiądz dyrektor donosił, że w październiku musi wstrzymać wysyłanie zasiłków emerytalnych, aby z nich pokryć bieżące wydatki Domu w Ciechocinku⁴⁵.

Dotychczasowy system finansowania Domu w takich okolicznościach okazał się niewydolny. Samo podniesienie wysokości składki, płaconej przez każdego czynnego kapłana, nie rozwiązywało wszystkich problemów. Ks. F. Cieślak dostrzegł, iż zwiększenie liczby księży emerytów w Domu w Ciechocinku spowodowało wzrost kosztów ich utrzymania, przy jednoczesnym spadku dochodów, gdyż mieszkań zajętych przez seniorów nie wynajmowano latem kuracjuszom, co znacznie zmniejszało wpływy w Domu. Pojawił się także problem zbytnej centralizacji systemu emerytalnego. Aby dokładnie rozliczyć z wpłat każdego księdza, musiałaby być zaprowadzona księga kasowa z imiennymi wykazami składek, co było niebezpieczne ze względu na kontrole państwowych urzędów finansowych. Ksiądz dyrektor zaproponował więc, by księża emeryci przebywający na parafiach byli utrzymywani z parafialnych składek przez poszczególne dekanaty – bez pośredniczenia Funduszu Emerytalnego. Natomiast księża pracujący w diecezji mieliby składać świadczenia osobiste na ręce dziekana, który przekazywałby je ratami proboszczowi utrzymującemu konkretnego emeryta lub do Domu Księży Emerytów⁴⁶.

Sprawą, która nie cierpiała zwłoki przy zwiększeniu liczby podopiecznych, było ułożenie regulaminu Domu Księży Emerytów, który wyraźnie wyznaczałby obowiązki wszystkich jego mieszkańców: od dyrektora począwszy, poprzez personel, aż po każdego kapłana znajdującego się na emeryturze w Ciechocinku. Należało odgórnie określić kompetencje administratora dla uniknięcia niepotrzebnych spięć. Chodziło na przykład o zobowiązanie każdego podopiecznego do informowania zarządu o swoich wyjazdach, podania miejsca i czasu pobytu poza domem. Było to często powodami niesnasek między emerytami a księdzem dyrektorem⁴⁷.

Podczas gdy nad projektami ks. F. Cieślaka toczyła się dyskusja⁴⁸, odbyła się ostatnia w 1966 r. konferencja księży dziekanów, na której nie dokonano żadnych rozwiązań w związku z usprawnieniem Funduszu Emerytalnego postulowanym przez administratora Domu Księży Emerytów w Ciechocinku⁴⁹. Dom zatem wszedł w nowy rok 1967 z niedoborem w preliminarzu budżetowym⁵⁰.

Przewidywania ks. F. Cieślaka sprawdziły się jesienią 1967 r., kiedy wyczerpały się fundusze pochodzące z opłat kuracjuszy. Ostatniego dnia wakacji ksiądz dyrektor zaalarmował Kurię, iż zabrakło pieniędzy na wypłacenie zasiłków emerytalnych za wrzesień i na bieżące wydatki, związane z funkcjonowaniem Domu⁵¹. Do pisma dołączył listę dłużników, zawierającą nazwiska 243 kapłanów; niektórzy z nich zalegali ze składkami za trzy lata⁵². Musiało dojść do aż do tak krytycznej sytuacji, by kuria podjęła

wreszcie odpowiednie kroki, zgodnie z postulowanymi od dawna przez ks. F. Cieślaka zmianami w sposobie funkcjonowania Funduszu Emerytalnego⁵³. Oprócz podwyższenia i ujednoczenia stawek płaconych przez czynnych księży, 15 kapłanów pracujących na najmniejszych parafiach w diecezji zostało całkowicie zwolnionych z opłat na księży emerytów⁵⁴. Miała to być odpowiedź na postulowane od dawna w diecezji dezyderaty pomocy tymże proboszczom.

Na początku 1968 r. ks. F. Cieślak przedstawił Kurii dwie wersje bilansu rocznego za 1967 r.: wersję oficjalną (na podstawie księgi rachunkowej) i faktyczną (w której przychody i rozchody były około dwa razy większe w relacji do oficjalnych, a saldo kasowe – prawie trzy razy większe)⁵⁵. W roku 1968 r. faktyczne przychody i rozchody utrzymały się na podobnym poziomie, jak w roku ubiegłym, przy kilkudziesięciokrotnym zmniejszeniu się salda końcowego⁵⁶.

Po dziewięciu latach proboszczowania w Ciechocinku i administrowania Domem Księży Emerytów Diecezji Włocławskiej spełniło się marzenie ks. F. Cieślaka o tym, by zapłacić placówkę większą liczbą podopiecznych: ich liczba podwoiła się w stosunku do roku 1959, a w stosunku do początku 1958 r. – potroiła⁵⁷.

Pozytywnym akcentem omówienia kilkunastu lat funkcjonowania Domu Księży Emerytów w Ciechocinku za czasów bp. A. Pawłowskiego niech będzie informacja o tym, że z rozwiązania kwestii opieki nad emerytami wypracowanego w diecezji włocławskiej skorzystały później inne diecezje, próbujące – w dobie wielu ograniczeń ze strony władz administracji państwowej – unormować tę sprawę⁵⁸.

PRZYPISY

¹ Archiwum Kurii Diecezjalnej Włocławskiej (AKDWł), Teczka: Dom XX. Emerytów, Ciechocinek 1947–1969 (DEwC 1947–1969), b. sygn., k. nlb., Sprawozdanie z walnego spotkania członków Bratniej Pomocy z 16 XII 1947 r.; Cz. K r u s z y ń s k i, *Sprawozdanie z Walnego Zgromadzenia członków Bratniej Pomocy Duchowieństwa Diecezji Włocławskiej*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” (KDWł), 42(1948), s. 24–25; J. D ę b i ń s k i, *Biskup włocławski Karol Mieczysław Radoński (1883–1951). Życie i działalność*, Toruń 2001, s. 252.

² Ks. Serafin Opałko urodził się 10 VIII 1911 r. w Kolonii Jaroszewice, wsi należącej do parafii Rychwał. Studiował najpierw w Seminarium Duchownym w Częstochowie, a następnie na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, gdzie uzyskał stopień magistra teologii. Święcenia kapłańskie przyjął w Częstochowie 29 VI 1937 r. W latach 1937–1939 pracował jako wikariusz. W czasie II wojny światowej brał udział w ruchu oporu, m.in. jako kapelan oddziału AK. W końcu wojny trafił w swoje rodzinne strony. Od 22 XI 1945 r. administrował parafią w Kościelcu Kolskim. W 1948 r. (4 V) przeszedł na probostwo w Ciechocinku, gdzie przez wiele lat zarządzał Domem Księży Emerytów. Od 26 IV 1960 r. zarządzał parafią w Radziejowie Kujawskim. W 1971 r. (6 IX) przeszedł na probostwo do

Koła. Od 1977 r. wizytował parafie jako delegat biskupa ordynariusza. Zmarł 1 VIII 1986 r. – Archiwum Diecezji Włocławskiej (ADWł), Teczka: Ks. Serafin Opałko, b. sygn.; W. Frątczak, Ks. *Serafin Opałko*, KDWł 70(1987), s. 136–139.

³ AKDWł, DEwC 1947–1969, Protokół posiedzenia Zarządu Bratniej Pomocy z 9 XI 1948 r.; J.P. Grajner, C. Kruszyński, F. Cieślak, *Z Bratniej Pomocy*, KDWł 42(1948), s. 325.

⁴ Tamże, s. 322–323; J. Dębiński, *Biskup włocławski Karol Mieczysław Radoński...*, dz. cyt., s. 252.

⁵ AKDWł, DEwC 1947–1969, Pismo ks. J. Grajnera do Kurii Metropolitalnej w Poznaniu z 5 II 1949 r.; Pismo Kurii Diecezjalnej we Włocławku do Kurii Ordynariatu Gorzowskiego z 21 V 1952 r.; K. Radoński, *Zaopatrzenie emerytalne i wzajemna samopomoc Duchowieństwa Diecezji Włocławskiej. Dekret o połączeniu Domu Księży Emerytów i Bratniej Pomocy Duchowieństwa Diecezji Włocławskiej*, KDWł 32(1938), s. 340–341.

⁶ *Statut Bratniej Pomocy Duchowieństwa Rzymsko-Katolickiego Diecezji Włocławskiej*, KDWł 32(1938), s. 341–344; *Regulamin zaopatrzeń emerytalnych*, tamże, s. 345; *Regulamin Domu Księży Emerytów*, tamże, s. 345–346.

⁷ AKDWł, DEwC 1947–1969, Dekret bp. A. Pawłowskiego z 6 II 1959 r.

⁸ Tamże, List kilku kapłanów do bp. A. Pawłowskiego, przyjęty 22 IX 1954 r.

⁹ Tamże, Pismo Kurii Diecezjalnej Włocławskiej do ks. S. Opałki z 16 V 1955 r.

¹⁰ Tamże, Pismo bp. A. Pawłowskiego z 31 X 1955 r.

¹¹ Tamże, Protokół komisji kontrolującej gospodarke Domu Księży Emerytów z 7 XI 1955 r.

¹² Tamże, Pismo Referatu Finansowego Kurii Diecezjalnej we Włocławku do ks. S. Opałki z 24 II 1956 r.

¹³ Tamże, Protokół Komisji Rewizyjnej w Domu Księży Emerytów w Ciechocinku z 3 IV 1956 r.

¹⁴ Tamże, Protokół z posiedzenia Diecezjalnej Komisji Rewizyjnej Domu XX. Emerytów w Ciechocinku 5 II 1957 r.

¹⁵ Tamże, Pismo ks. S. Opałki do Kurii Diecezjalnej we Włocławku z 10 V 1957 r.; Pismo Kurii Diecezjalnej we Włocławku do ks. S. Opałki z 10 V 1957 r.; Warsztat Stolarski K. Komosińskiego, Kosztorys dla Kurii Biskupiej na wykonanie ołtarza w kaplicy „Pod Orłem” w Ciechocinku z 20 X 1957 r.; Protokół z posiedzenia Diecezjalnej Komisji Rewizyjnej Domu XX. Emerytów w Ciechocinku 5 II 1958 r.

¹⁶ Tamże, Protokół konieczności remontu Domu Księży Emerytów w Ciechocinku z 18 IX 1956 r.

¹⁷ Tamże, List ks. J. Pomianowskiego do bp. A. Pawłowskiego z 25 IX 1957 r.; List ks. J. Pomianowskiego do Kurii Diecezjalnej we Włocławku z 7 IX 1958 r.; Pismo Kurii Diecezjalnej we Włocławku do ks. J. Pomianowskiego z 11 IX 1958 r.; List ks. J. Pomianowskiego do Kurii Diecezjalnej we Włocławku z 5 IV 1959 r.; Pokwitowanie wystawione przez ks. S. Opałkę 29 III 1960 r.

¹⁸ AKDWł, DEwC 1947–1969, List ks. W. Fiscoedera do ks. J. Grajnera z 30 III 1951 r.; Pismo ks. L. Rybki do Kurii Diecezjalnej we Włocławku z 9 IV 1951 r.; List ks. J. Borodzicza do Kurii Diecezjalnej we Włocławku z 14 II 1954 r.

¹⁹ AKDWł, Teczki: Kapłani przebywający czasowo w diecezji. 1949–1960; Kapłani przebywający czasowo w diecezji. 1961–1967, b. sygn., W latach 1951–1967 w Kurii Włocławskiej odnotowano 989 zaświadczeń dla kapłanów spoza diecezji włocławskiej, kurujących się w Ciechocinku.

²⁰ AKDWł, DEwC 1947–1969, Pismo ks. S. Opałki do Referatu Gospodarczo-Finansowego Kurii Diecezjalnej we Włocławku z 15 X 1958 r.; Pismo ks. S. Opałki do Kurii Diecezjalnej we Włocławku z 7 V 1959 r.; Pismo Kurii Diecezjalnej Włocławskiej do ks. S. Opałki z 20 V 1959 r.

²¹ Tamże, Pismo bp. A. Pawłowskiego do bp. Z. Choromańskiego z 15 X 1958 r.

²² Tamże, Pismo Kurii Diecezjalnej we Włocławku do Księży Dziekanów z 3 II 1959 r.

²³ Tamże, Dekret bp. A. Pawłowskiego z 6 II 1959 r.

²⁴ Tamże, Pismo Kurii Diecezjalnej we Włocławku z 20 II 1959 r.; Protokół spotkania w sprawie Domu i Księży Emerytów w Konecku 14 III 1959 r.

²⁵ AKDWI, Teczka: Seminarium Duch[owne]. [Sprawy] ogólne 1964–1972, b. sygn., Protokół konferencji księży deputatów, moderatorów seminarium i przedstawicieli Kurii Diecezjalnej 8 X 1965 r.

²⁶ AKDWI, DEwC 1947–1969, Pismo Kurii Diecezjalnej we Włocławku do Kurii Metropolitalnej w Gnieźnie z 2 IV 1960 r.; Pismo Kurii Metropolitalnej w Gnieźnie do Kurii Diecezjalnej we Włocławku z 20 IV 1960 r. z załącznikami.

²⁷ AKDWI, DEwC 1947–1969; znajdują się tu trzy anonimowe projekty (jeden z nich ma naniesione przez bp. A. Pawłowskiego odręczne poprawki) oraz projekt ks. Bolesława Kunki. Oprócz licznych poprawek i uwag, naniesionych bezpośrednio na w/w projekty, teczka zawiera cztery oddzielne pisma z uwagami i poprawkami (ks. Józefa Proroka i trzy anonimowe).

²⁸ W. Frątczak, *Ks. Serafin Opatko*, art. cyt., s. 138.

²⁹ Ks. Franciszek Cieślak urodził się 26 VIII 1908 r. w Gałkach, wsi w parafii Nieznamierowice (diec. sandomierska). Po studiach w Seminarium Duchownym we Włocławku (1927–1932) przyjął święcenia kapłańskie 19 VI 1932 r. W latach 1932–1936 pracował jako wikariusz i prefekt. W 1936 r. został skierowany na studia pedagogiczne na Uniwersytecie Warszawskim, które ukończył w 1939 r. W czasie wojny przebywał w Warszawie. W 1945 r. wrócił do diecezji włocławskiej i zarządzał parafiami w Koninie, Starym Mieście i Sławsku. W 1946 r. (15 V) został odwołany z tych funkcji i mianowany najpierw pracownikiem, a wkrótce dyrektorem Caritas diecezji włocławskiej (był nim do likwidacji kościelnej Caritas w 1950 r.). W 1950 r. (6 IV) wrócił na stanowisko proboszcza i dziekana konińskiego. Jako proboszcz parafii w Aleksandrowie Kujawskim (od 28 V 1958 r.) przez półtora roku (1959–1960) był kierownikiem Wydziału Duszpasterskiego w Kurii Włocławskiej. W 1960 r. (7 VI) został proboszczem w Ciechocinku, a w 1970 r. został przeniesiony do Starego Miasta. Zmarł 6 I 1975 r. – ADWl, Teczka: Ks. Franciszek Cieślak, b. sygn.; J.P. G[r]ajner[t], *Ks. Franciszek Cieślak, sen.*, KDWl, 58(1975), s. 71–72; K. Grzesiak, *Relacje państwo – Kościół katolicki na terenie diecezji włocławskiej w latach 1945–1989*, Toruń 2009, s. 343–352; *Aparat bezpieczeństwa w walce z Kościołem katolickim w województwie pomorskim (bydgoskim) w latach 1945–1956*, Bydgoszcz – Gdańsk 2010, s. 274–282.

³⁰ Byli to kapłani z diecezji: sandomierskiej (14), warszawskiej (14), włocławskiej (12), lubelskiej (7), siedleckiej (7), płockiej (7), łomżyńskiej (7), łódzkiej (6), częstochowskiej (6), wrocławskiej (5), krakowskiej (4), gorzowskiej (4), chełmińskiej (3), kieleckiej (3), przemyskiej (2), warmińskiej (1), białostockiej (1), poznańskiej (1), gnieźnieńskiej (1) i gdańskiej (1). – AKDWI, DEwC 1947–1969, Sprawozdanie z sezonu kuracyjnego w Ciechocinku w 1960 r. z 23 IX 1960 r.

³¹ Tamże.

³² AKDWI, DEwC 1947–1969, Dekret bp. A. Pawłowskiego z 30 IX 1960 r.

³³ Tamże, Pismo Kurii Diecezjalnej we Włocławku do ks. F. Cieślaka z 7 IX 1960 r.

³⁴ AKDWI, Teczka: Wille w Ciechocinku. [Sprawy ogólne] 1945–1967, b. sygn., Sprawa domów w Ciechocinku. Notatka służbowa ks. F. Cieślaka z 17 IX 1960 r.

³⁵ AKDWI, DEwC 1947–1969, Pisma prezesa Zarządu „Bratniej Pomocy” we Włocławku do Kurii Metropolitalnej w Poznaniu z 5 II 1949 r.; do ks. L. Jarosińskiego z 16 III 1949 r.; do ks. Słaskiego z 16 III 1949 r.; do ks. Kremera z 16 III 1949 r.

³⁶ Tamże, Odpis pisma ks. F. Cieślaka do Wydziału Finansowego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Ciechocinku z 27 XII 1962 r.

³⁷ Tamże, Relacja ks. F. Cieślaka z rozmowy z p. [A.] Markunem z 6 IX 1963 r.

³⁸ Tamże.

³⁹ A. Poniński, *Aparat bezpieczeństwa wobec włocławskiej kurii diecezjalnej (na przykładzie działań wobec biskupa Antoniego Pawłowskiego w latach 1951–1968)*, w: *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupich w Polsce*, red. A. Dziurok, Warszawa 2009, s. 402; K. Grzesiak, *Relacje państwo – Kościół...*, dz. cyt., s. 88–90.

⁴⁰ AKDWI, DEwC 1947–1969, Pismo ks. F. Cieślaka do Kurii Diecezjalnej we Włocławku, wpłynęło 22 VI 1963 r.; Odpis pisma ks. F. Cieślaka do Ministerstwa Finansów w Warszawie z 16 IX 1963 r.

⁴¹ AKDWI, Teczka: Wille w Ciechocinku. [Sprawy ogólne] 1945–1967, b. sygn., Sprawa domów w Ciechocinku. Notatka służbowa ks. F. Cieślaka z 17 IX 1960 r.

⁴² AKDWI, DEwC 1947–1969, Pismo Wydziału Finansowego PWRN w Bydgoszczy do ks. F. Cieślaka z 10 V 1965 r.

⁴³ Tamże, Pismo ks. F. Cieślaka do Kurii Diecezjalnej we Włocławku z 9 IX 1966 r.; Pismo ks. F. Cieślaka do bp. A. Pawłowskiego z 14 IX 1966 r.

⁴⁴ Tamże, Zestawienie należności na F[undusz] Em[erytalny] do końca 1966 r.; Lista zaległości na Fundusz Emerytalny, b. daty.

⁴⁵ Tamże, Pismo ks. F. Cieślaka do Kurii Diecezjalnej we Włocławku z 21 IX 1966 r.

⁴⁶ Tamże, Wnioski ks. F. Cieślaka, b. daty; Projekty uregulowania niektórych spraw opieki nad Księżmi Emerytami, sporządzone przez ks. F. Cieślaka 25 X 1966 r.

⁴⁷ Tamże, Projekt regulaminu dla Domu Księży Emerytów w Ciechocinku, autorstwa ks. F. Cieślaka, b. daty.

⁴⁸ Tamże, Uwagi do Projektu zgłoszonego przez ks. F. Cieślaka o uregulowanie niektórych spraw opieki nad Księżmi Emerytami, b. daty i autora; *Pro memoria* w sprawie Funduszu Emerytów z 10 XII 1966 r.

⁴⁹ Tamże, Pismo ks. F. Cieślaka do bp. A. Pawłowskiego z 1 XII 1966 r. W końcu 1966 r. nabrzmiało wiele doniosłych spraw (takich jak organizacja obchodów milenijnych we Włocławku, posoborowa reforma liturgii, przygotowania do synodu diecezjalnego), których omówienie zajmowało większość konferencji księży dziekanów, przez co nie starczało czasu na poruszenie sprawy reformy funduszu emerytalnego. Przypomnienie o sumiennosci w regulowaniu przez księży świadczeń nastąpiło dopiero na zjeździe 21 IX 1967 r. – K. Małeck i, *Z konferencji księży dziekanów*, KDWI, 50(1967), s. 247.

⁵⁰ AKDWI, DEwC 1947–1969, Preliminarz budżetowy Funduszu Emerytalnego na 1967 r., autorstwa ks. F. Cieślaka, z załącznikami.

⁵¹ Tamże, Pismo ks. F. Cieślaka do Kurii Diecezjalnej we Włocławku z 31 VIII 1967 r.

⁵² Tamże, Wykaz należności na Fundusz Emerytalny do końca 1967 r., sporządzony przez ks. F. Cieślaka.

⁵³ Tamże, Sprawa Domu Księży Emerytów od 1 I 1968 r. Sugestie wysunięte w wyniku konsultacji i dyskusji, omówione i podsumowane na posiedzeniu odbytym 20 IX 1967 r.; Na konferencję Księży Dziekanów. Sprawa utrzymania Księży Emerytów, pismo z 2 XII 1967 r.

⁵⁴ Tamże, Parafie, których księża proboszczowie [...] nie mają obowiązku wpłacania na Fundusz Emerytalny, wykaz z 23 II 1968 r.

⁵⁵ Tamże, Zestawienie przychodów i rozchodów „Funduszu Emerytalnego” na podstawie księgi rachunkowej za 1967 r., wykonane przez ks. F. Cieślaka 8 II 1968 r.; Zestawienie faktycznych przychodów i rozchodów „Funduszu Emerytalnego” za rok 1967, wykonane przez ks. F. Cieślaka 8 II 1968 r.

⁵⁶ Tamże, Zestawienie przychodów i rozchodów Funduszu Emerytalnego za 1968 r.; Wpływy od dekanatów na utrzymanie Domu Księży Emerytów w 1968 r.; Specyfikacja wydatków administracyjnych, b. daty; Zasiłki emerytalne w 1968 r.

⁵⁷ Tamże, Protokół z posiedzenia Diecezjalnej Komisji Rewizyjnej Domu XX. Emerytów w Ciechocinku 5 II 1958 r.; List ks. J. Pomianowskiego do Kurii Diecezjalnej we Włocławku z 5 IV 1959 r.; Stan XX Emerytów z 1968 r.

⁵⁸ Tamże, Pismo Kurii Metropolitalnej Warszawskiej do Kurii Biskupiej we Włocławku z dn. 20 XI 1968 r.; Pismo dotyczące organizacji zaopatrzenia emerytalnego księży w diecezji włocławskiej z 19 XII 1968 r.